

ובחרת בחיים

גיליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

באור החיים תולדות רבנו הק'

פרק ראשון: תחייתו של יהדות מרוקו צרות פורטוגל

למרות שרבים מהגולים ברחו לפורטוגל, הרי שלא היה זה ברוב טובם של השלטונות הפורטוגזים ששנאו יהודים לא פחות משכניהם ואחיהם הספרדים. הכניסה הותנתה בתשלום ומה שגרוע מכך: לוותה בהונאה חמורה ואכזרית.

"כאשר מלכי קסטיליה גירשו את היהודים מספרד, נתן להם המלך ז'ואאו מפורטוגל מקלט בארצו למשך תקופה מסוימת תמורת שמונה אסקודו לנפש, בתנאי שעם סיומה של תקופה זו יעזבו את פורטוגל, והבטיח להעמיד לרשותם ספינות כדי להעבירם לאפריקה. כשהגיע אותו יום, הכריז כי מי שלא יציית יישאר כעבד בפורטוגל. מספר ספינות הועמדו לרשות היהודים, ואלה שעלו עליהן התקבלו בגסות על ידי המלחים נוסף לעלבונות אחרים. הם הוחזקו בים, הולכים ושבים עד שזאל מזונם, ואז היו חייבים לקנות מהמלחים מזון במחירים מופקעים במשך זמן רב והוחזרו לחוף כשכותנתם לעורם בלבד. כאשר יחס לא אנושי זה נודע לנשארם בפורטוגל, החליטו רובם להפוך לעבדים, ואחרים המירו את דתם והתנצרו."

היו גם מקרים של גירוש מפורטוגל כבר אז, בשנת רנ"ג. בעוד הגולים שבמרוקו מתגוללים ביסורי הרעב, המחלות והרדיפות שעשו בהם שמות והפילו בהם חללים למכביר, הובלו גולי פורטוגל אלו למרוקו, היישר אל תוך חיי האסון. ביניהם היה הגה"ק רבי יהודה בן יעקב חייט זי"ע, הנודע בפירושו "מנחת יהודה" על ספר "מערכת האלקות", אחד מספרי הקבלה הנודעים ביותר, המיוחס לרבנו פרץ מקורביל.

וכך מספר הוא בקדמת פירושו:

"נסענו [בסוף ש' רנ"ג] אל הברבריה של מלכות פיס בארץ ישמעאל אנשים רעים וחטאים לה' מאד, מה שהותיר בהרד אכל הארבה. וגם שם לא שלונו ולא שקטנו, וישמעאל אחד שהיה מספרד דר במקומי ונודמן שם כי גם להם נעשה גירוש, העיד עלי, כי בהיותו בספרד בזמן שהחילות הקדש עשו שמחות על כבישת העיר גראנדה צויתי ליהודים שבמקומי שהייתי מרביץ תורה ביניהם שיעשו צורת נביאם... והאמינו בו, אז הכוני פצעוני והשליכוני בבור תחתיות במקום נחשים ועקרבים ותיכף דגוני לסקילה והיו מבטחים אותי שאם אמיר דתי ישימוני עליהם לשר ולקצין מלבד מזה ומתן. ויהודה עוד רד עם אל ועם קדושים נאמן. והאל אשר שמתי בו מבטחי בלבד עצתם עם היות שעמדתי שם קרוב למ' יום בחשך ואפלה בלחם צר ומים לחץ ודבקה לארץ בטני ברעב ובצמא ובחוסר כל, והעיר ה' רוח היהודים אשר בשושן הם יבאו שם לפדותני ונתתי להם שכר הפדיון, קרוב למאתים ספרים שהיו לי. ואחר שיצאתי משם הלכתי לפנים עיר גדולה והרעב בעיר עד שהייו אוכלים עשב השדה ובכל יום ויום הייתי טוחן בבית הישמעאלים בשני זרועותי עבור פרוסת לחם קטנה ודקה שאפילו לכלבים לא הייתה ראויה, ובלילות דבקה לארץ בטני, כרסי כרי, ומפני הקור הגדול שבסתי [של שנת רנ"ד] כי אין כסת לקרה, וגם כי לא היו לנו בתים ללון בהם, היינו עושים חפירות באשפות שבתוך העיר והיינו נכנסים לשם, ואז נתקיים האמנים עלי תולע חבוק אשפתות. ואחרי כן זכיתי לבוא למלכות נאפוליס..."

פניני אור החיים

בכל צרתם לו צר

ויהי מקץ שנתיים ימים.
ידוע כי **ויהי** הוא לשון צער, לעומת **והיה** שהוא לשון שמחה.
כאן פותחת הפרשה במילה **ויהי**.
מבאר האור החיים הקדוש כך:
כאן החלה פרשת הרעב הגדול שהיה בארץ מצרים ובכל הארצות.
ה' הוא זן ומפרנס לכל, ומיטיב לכל. הטוב ומיטיב לרעים ולטובים. הוא רוצה שיהיה טוב לכולם, וכשקשה לאנשים בעולם, כביכול הקב"ה מצטער עמוהם.
כשהפסוק מספר כאן על תחילת שנות הרעב, הוא מקדים ואומר **ויהי**, לומר לנו שהקב"ה צר לו בצרת עולמו.
דרך הטוב להיטיב!

וחטאתי נגדי תמיד

וידבר שר המשקים את פרעה לאמור, את חטאי אני מזכיר היום.
האור החיים הקדוש מלמד אותנו מהפסוק, איך מדברים אל המלך.
שר המשקים מגיע מבית הסוהר. ממרום מעמדו של 'שר המשקים' הוא נפל לבירא עמיקתא של בית הסוהר.
כעת יש לו הזדמנות לדבר אל המלך. ומה הוא אומר. הוא לא אומר, אוי, כמה קשה לי. הוא לא אומר העונש שהמלך השית עלי הוא גורא ואיום.
הוא אומר: **את חטאי אני מזכיר היום!**
זה מה שעובר לי בראש. לא התנהגתי בסדר! חטאתי לפניך המלך!
הוא מוסיף ואומר, את חטאי אני מזכיר היום. כלומר, אם לא שיש כעת צורך בגלל חלום המלך, לא הייתי מעז בכלל להזכיר זאת.
האור החיים מפרש זאת לגבי שר המשקים. וזה מלמד אותנו משהו עבור עצמנו!

האדם אחראי על מעשיו

וַיֹּאמֶר הִנֵּה שִׁמְעָתִי כִּי יֵשׁ שֹׂכֵר בַּמִּצְרִים, וְדוּ שְׁמָה וּשְׁבֵרוּ לָנוּ מִשֶּׁם, וְנַחֲיָה וְלֹא נָמוּת.
כשאדם חי, ודאי שאינו מת. ומדוע כופל יעקב אבינו את דבריו **ונחיה, ולא נמות**.
אומר האור החיים הקדוש: לאדם אין רשות להזיק לעצמו.
יעקב אבינו אומר לבניו, יש רעב בעולם, אם לא נעשה את ההשתדלות הרצויה, זה לא רק לא לחיות בעולם הזה, זה גם לעמוד בדין בעולם הבא.
הוא אומר להם: הבה נשתדל לעשות מה שאפשר. **ונחיה** - כאן בעולם הזה. **ולא נמות** - בעולם הבא. **וחי בהם!**

הלבבות מרגישים

ויכר יוסף את אחיו, והם לא הכירוהו.
חז"ל מבארים שיוסף הצדיק הכיר את אחיו, כיוון שהם היו נראים כמו בעת שעזב אותם. ומנגד, הם לא הכירו אותו, כי הוא עזב אותם ללא חתימת זקן, וכשפגשו אותו במצרים הוא היה עם חתימת זקן ומראהו השתנה.
אומר האור החיים הקדוש, יש כאן משהו עמוק.

באופן טבעי הם היו צריכים להכיר אותו. ומדוע? **כי הוא הכיר אותם.**
הוא רואה את אחים שלו! הלב שלו מתרגש לעומתם. מתעוררת לו אהבה בלב לאחים שלו. וזה גורם שגם **הלב שלהם ירגיש!!**
וכלשון האור החיים הקדוש: **כי הלבבות יגידו סודות נעלמים!**
הלבבות מרגישים זה את זה, וכנאמר במשלי **כמים הפנים לפנים** - כן לב האדם לאדם.
הם היו צריכים לפחות לחשוך שמא זה יוסף, ולבדוק היטב בתווי פניו עד שיכירוהו.
זה אומרת לנו התורה **והם לא הכירוהו**, שכאן הם לא הכירו אותו, למרות שהוא הכיר אותם.
כי המציאות הייתה נראית להם כל כך רחוקה. אח שלהם יוסף הוא המשנה למלך מצרים. איך זה יתכן. ולכן לא הכירוהו!

מידה כנגד מידה

וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו, אֲבָל אֲשָׁמִים אֲנַחְנוּ עַל אֲחִינוּ, אֲשֶׁר רֵאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בַּהֲתַחֲנוּנוֹ אֵלֵינוּ וְלֹא שָׁמַעְנוּ, עַל כֵּן בָּאָה אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת.
השבטים הקדושים, גדולי עולם היו, ומה שעשו הבינו שכך עליהם לעשות.
ומדוע כאן התעוררו לחשוב על מכירת יוסף.

מבאר האור החיים הקדוש:
כי כאן הם התבוננו, וראו שיש כאן משהו שדומה למכירת יוסף. **אחיהם אחד ייאסר, לוקחים אחד מתוכם ואוסרים אותו.**
העוון יוליד בדמותו כצלמו אומר האור החיים הקדוש. וכמו שנאמר בספר תהילים **כי אתה תשלם לאיש כמעשהו**.

אם זה היה בדרך אחרת, הם לא היו תולים זאת במכירת יוסף. אבל הם פקחו עינים וראו שיש כאן מדי דמיון למכירת יוסף. פתחו ואמרו: **אבל אשמים אנחנו על אחינו.**
הקב"ה משלם מידה כנגד מידה. והשבטים הקדושים התבוננו בלבם וראו את יד ה'.
הם חשבו מה עליהם לעשות כעת.
שבטי ק-ה לישראל עדות.

הזהירות בדיבור

וַיֹּאמֶר רָאוּבֵן אֶל אֲבִיו לֵאמֹר, אֶת שְׁנֵי בְנֵי תַמִּית אִם לֹא אֲבִיאֲנִי אִלֶּיךָ.
ראובן מוכן כאן למסירות עצומה. אי אפשר להבין זאת. ראובן אומר שימית את שני בניו אם לא יביא את בנימין?
אומר האור החיים הקדוש, יש כאן מילה אחת לא מובנת. **וַיֹּאמֶר רָאוּבֵן אֶל אֲבִיו לֵאמֹר.**
מה זה **לֵאמֹר**. למי לומר.
מכאן מדייק האור החיים הקדוש ואמר: **ראובן לא אמר את המילים האלו במפורש.**
למרות המסירות הגדולה וכו', הוא לא הוציא את המילים מפיו, וכפי שחז"ל אומרים שקללת חכם אפילו בחינם היא באה ח"ו.
אדם צריך לשמור את פיו, ולכן הוא לא אמר זאת בפירוש. זה הכוונה **לֵאמֹר**, הוא אמר דברים שמתוכם הובן, אך לא הזכיר בפירוש מיתת בניו. חיים ביד הלשון.

ספיר ויהלום פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

הישועה בבוא הבטחון בה'

וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים וּפְרַעַה חָלַם (מא א).

מדקדקים חז"ל (מדרש הגדול), לכאורה היה ראוי לומר 'ויחלום פרעה', ולא 'ופרעה חולם'. כך גם תמה רבינו האור החיים הקדוש זיע"א בפירושו, כי לכאורה לצד שהיא תחלת ההודעה, שהרי כאן רק מתחיל להודיע המעשה שהיה עם פרעה שחלם חלום, היה צריך לומר 'חולם פרעה', או 'ויחלום פרעה', ולא לומר 'ופרעה חולם' שנשמע כהמשך לסיפור שכבר החל בו. [בדרך צחות יש לומר, פרעה היה תמיד חולם, זה לא מקרה, פרעה היה איש חולם... אבל המפרשים שואלים כפי הפשט]. עוד יד לשאול, מהיכן ידע פרעה כי יש ממש בחלומו.

רבינו האור החיים הקדוש מפרש את לשון הכתוב 'ופרעה חולם' בדרכים אחרות, כאשר בסיום דבריו הוא מעניק לנו את ההסבר המתבקש מה גרם לפרעה לחשוב כי יש ממש בחלומו, הלא כל אדם חולם בשנתו, כפי שאמרו חז"ל במסכת ברכות (יד): אמר רבי יונה אמר רבי זירא כל הלן שבעת ימים בלא חלום נקרא רע. וזאת משום שמדרך הישן לחלום חלומות, אם כן ממה נתפעל פרעה עד שנתפעמה רוחו, ואיך הבין כי יש דברים בגו. אלא כותב רבינו, כי פרעה בחלומו הרגיש שינוי מהחלומות הרגילים אצל בני אדם.

מחדש רבינו האור החיים הקדוש יותר, שחלום פרעה נמשך כך במשך שנתיים: עוד אפשר שיכוין לומר, כי 'שנתים ימים ופרעה חולם' בתמידות חלום זה, ולכן אמר הכתוב 'ופרעה חולם', כי הוא המשיך עם הנאמר קודם, 'ויהי מקץ שנתים ימים', שהגיע מקץ של שנתים ימים שפרעה חולם חלום זה, אלא שלא היה יודע שחלם. לפי שהיה שוכח בכל יום מה חלם, ולסוף שנתים חלם ולא שכח.

וכוונת הכתוב לומר, כי לסוף שנתיים שחלם את החלום הזה, אז 'ויקץ פרעה והנה חלום', והוצרך לפתורים.

ואכן, כאשר חולם פרעה במשך שנתיים ימים אותו חלום, יש די בכך כדי להסיק שיש דברים בגו, וממילא תיכף כאשר זכר את החלום - 'ותפעם רוחו'.

◆◆◆

הרב הקדוש רבי פנחס מקארץ זיע"א מביא את דברי רבינו האור החיים הקדוש, ומקשה, מה באמת העניין שבמשך כל השנתיים חלם יוסף בכל לילה את החלום הזה ושכחו, לשם מה היה צורך בדבר זה?

וכתב לבאר זאת, על פי מעשה שהיה אצל רבינו אור שבעת הימים, הבעל שם טוב הקדוש זיע"א. שפעם נסע יחד עם תלמידו המגיד הקדוש רבי מענדיל מבאר זיע"א, דרך ארוכה עד מאוד שנמשכה מספר ימים. כעבור זמן החל רבי מענדיל לחוש צמאון עז למים, ופנה לרבו הבעש"ט והסירה את צערו הרב. אמר לו הבעש"ט: 'אם יהיה לך בטחון אמיתי בהשם יתברך, אזי יזימן לך מים'.

המגיד עשה כדברי רבו והחל להתחזק

במחשבתו בבטחון אמיתי בהשם. והנה פתאום הופיע למולם גוי, ושאל אותם אם מצאו סוסים שאבדו לו, והוא מחפש אחריהם זה שלשה ימים. ענו לא שלא ראו סוסים, אך שאלוהו אם יש מים ברשות, והשיב שאכן יש לו, ונתן למגיד מים לשתות, ושתו המגיד והבעש"ט לרוויה.

המגיד הבין שמן השמים סובבו כך, וכל תכלית אבירת הסוסים של הגוי הייתה כדי שילך לחפשם, ויבוא לכאן עם מים להרוות את צמאונו. על כן פנה ושאל את הבעש"ט, למה מן השמים הסתובב כך שגוי זה ייסע שלשה ימים עד שיפגוש בנו, והייתי צריך לחכות עד שדבקה לשוני לחיכי מרוב צמאון, וכמעט פרחו נשמתי מגופי, הלא יכל הקב"ה לעשות כן כבר קודם לכן, כאשר צמאוני היה עוד נסבל. השיב לו הבעל שם טוב, באמת הקב"ה כבר הזמין לך את המים לפני שלשה ימים, ובאם היה לך בטחון אמיתי בהשם שימלא לך כל צרכך, היה הגוי בא מקודם. אכן ברגע שהגעת למדת בטחון אמיתי, תיכף בא הגוי והביא לך מים.

מסיים עז הרבי פנחס מקארץ, הרי לנו יסוד גדול בענין אמונה ובטחון, שהשם יתברך מזמין לכל אחד את מילוי בקשתו הצריכה לו עוד קודם שיש לו בטחון, והיא עומדת על פתחו בהמתנה, ולפי גודל הבטחון כך ממחרת הישועה לצאת מן הכוח אל הפועל.

וכן היה כאן אצל יוסף הצדיק, שהשם יתברך כבר הזמין את הישועה שלו תיכף כשהתחיל פרעה לחלום חלומות, אך החסיון היה ביוסף, שמתחילה בטח בשר המשקים, ונענש שיתעכב בבית האסורים עוד שתי שנים. ולכן במשך שתי השנים הללו חלם פרעה ושכח חלומותיו, אמנם הישועה היתה מוכנה לו בכל יום, ומיד כשהגיע לבטחון האמיתי שציפו ממנו מן השמים, תיכף נגמרה גאולתו.

נתאר לעצמנו, איך יוסף הצדיק מקבל שחרור פתאומי מבית האסורים, וזאת בעקבות חלומו של פרעה. אלא שמתברר לו בהמשך, שפרעה חולם את החלום הזה כבר שנתיים ימים... שר החלומות העניק באותו זמן מתנה של חלומות גם לשר המשקים ושר האופים וגם לאדונם פרעה מלך מצרים... אבל בפועל פרעה זוכר את החלום על בריו, רוחו מתפעמת, רק שנתיים אחרי... ורק אז מזמינים את יוסף הצדיק לפתור את החלום.

◆◆◆

גם הגאון רבי ברוך שמעון שניאורסון זצ"ל, ראש ישיבת טשעבין, ביאר את דברי האור החיים על דרך זו. הוא כותב, שאמנם יוסף הצדיק היה עתיד לצאת מבית הסוהר על ידי חלום פרעה, כפי שהיה באמת לבסוף. אך הדבר התעכב במשך שנתיים ימים, משום שאמר לשר המשקים 'והזכרתני'.

והרי ברור הדבר, שאם היה יוסף נותן אל לבו לשוב על זה בתשובה, היה נגאל כבר בתוך השנתיים, שכן תשובה מועילה לכל דבר. לכן מן השמים הכינו את סיבת גאולתו, שתוכל לצאת אל הפועל תיכף ומיד כשיהיה ראוי לכך,

ולא יהיה עיכוב אפילו רגע אחד יותר מהמגיע לו, וזה מה שבכל לילה מהשנתיים הללו חלם פרעה את אותו החלום. ואם היה יוסף מתקן את החטא שתלה בטחונו בבשר ודם, מיד היה פרעה נזכר בחלומו, מה שהיה מביא לגאולתו המיידית.

הרי לנו בזאת הדרכה לכל אדם הזקוק לישועה, שידע שאין די בזה שאומר בפיו שיש לו אמונה ובטחון בהשם, כי אם בלבו פנימה הוא סומך ובוטח על איזו סיבה, בטחון כזה לא יועיל לו, אדרבה זה שסומך על הסיבה מרחיק ממנו את הישועה. ורק כאשר הוא סומך ובוטח על ה' באמת, אז ישועתו קרובה לבוא תיכף ומיד. כי אין הקב"ה צריך לעזר או לעצות מן האדם, שהרי בידו לא הקב"ה לעזור באופן שאף הוא עצמו לא העלה על דעתו ולא חלם שעל ידי זה תבוא ישועתו. וכמו ביוסף הצדיק שסיבת יציאתו מהבור היתה על ידי חלום שחלם פרעה, שסיבה כזו לא העלה יוסף הצדיק על דעתו שעל ידה יצא מבית האסורים.

פת בסלו

והָרַעַב הָיָה עַל כָּל פְּנֵי הָאָרֶץ וַיִּפְתָּח יוֹסֵף אֶת כָּל אֲשֶׁר בָּהֶם וַיִּשְׁבֶּר לְמִצְרַיִם וַיַּחְזֹק הָרַעַב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם (מא נ).

יש התלבטות אצל ההורים האם לשתף את הילדים בנושאים הכספיים של הבית. האם ילד קטן מסוגל לשמוע ולהבין שאין מספיק כסף בשביל בקשותיו? ברור שנער, בחור מתבגר, אמור לדעת את המגבלות הכספיות של הוריו, אבל מה קורה עם ילדים שכבר מבינים, אבל הם עדיין ילדים.

רבינו האור החיים הקדוש זיע"א קובע בפרשת השבוע: "הרעבון יכנס בלב אדם כשיראה שיש מחסור". כשאדם רואה שאין מספיק, לפתע גם מה שיש לא מספיק לו. כשהוא רואה שיש הרבה, הוא מסוגל להסתפק במועט. כשהוא רואה שחסר, גם הרבה לא יספיק לו.

רבינו האור החיים מסביר בזה את מה שיוסף הצדיק פתח בזמן הרעב שהיה במצרים את כל האוצרות של המזון. מדוע הוא לא פתח אותם בצורה מאוזנת ומבוקרת? אוצר אחרי אוצר? אלא שיוסף ידע שאם הוא יראה להם שחסר - הרי שכל מה שהוא יביא להם לאכול - לא יספיק להם, אבל כשהוא מראה להם שפע, הם יסתפקו בכמויות הגיוניות.

"אולי שנתכוון לפתוח כולן כדי כשיראו אנשי העיר כל הריבוי - לא ירעבו, כי הרעבון יכנס בלב אדם כשיראה שיש מחסור, וכשיראו כל אוצרות הנפתחות יתקרה חום הרעב שבלבם בוער, ואף על פי כן מודיע הכתוב 'ויחזק הרעב', ולא הועיל בהם לצד חזק הרעב".

כדאי לקחת את זה גם כלפי ההנהגה בבית. כשאדם מראה שחסר ושאינו לו, לפתע כולם צריכים עוד ועוד. כשהאבא אומר לילד: אין לנו כסף, הוא מתחיל לחשוש, ואז ככל שיהיה לו - לא יספיק לו. דווקא כשנותנים אורה שברוך ה' יש לנו את כל מה שצריך, הרי שבני הבית מבקשים רק את מה שהם באמת צריכים.

המושג הזה נקרא בפי חז"ל 'פת בסלו'. הגמרא

בימא (עד:) מבארת שאכילת ה'מן' נקראת בתורה 'עינוי' - לפי שאינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו.

הפירוש המילולי הוא, שאדם שיש לו אוכל זמין הוא פחות רעב מאדם שאין לו אוכל זמין, והכוונה במילים אחרות: שני אנשים בעלי נתונים שווים, לאחד מהם יש ככר לחם ביד והוא יכול לאכול ממנו מתי שהוא רוצה, ולשני אין כלום. גם אם שניהם אכלו לפני כמה שעות את המקסימום שהם יכולים לאכול, בכל זאת, האחד שאין לו לחם, יהיה רעב הרבה יותר ממי שיש לו לחם. עצם הידיעה שיש לי משקיטה את הרעב.

רבינו האור החיים הקדוש בפרשת ויגש (להלן מז (ג) מספר, עדות אישית אותה הוא ראה בעיניו בארץ מגוריו.

היו אלו ימים קשים, ימים של בצורת ורעב. לאנשים לא היה מה לאכול, אבל גרוע מזה: לא רק שלא היה להם מה לאכול, גם לא היה להם תקווה ועתיד. איש לא ידע מה יילד יום, איש לא ידע מה יהיה מחר, מהיכן יביאו אוכל.

מה שקרה, שגם אדם שכבר היה לו אוכל, מאחר ולא היה לו פת בסלו, ממילא הוא לא חש בטחון כלכלי, לכן גם כאשר הוא היה אוכל כמות כזו שביום רגיל הייתה משביעה אותו, בכל זאת הוא לא נהיה שבע.

ושימו לב עד היכן הדברים אמורים: היה אדם אחד שאכל בארוחה אחת מה שעשר אנשים אוכלים, פשוט פי עשר, אתם חושבים שזה הרגיע אותו? מה פתאום: הוא נשאר רעב כאילו הוא לא אכל, לא משנה כמה הוא אכל, באיזה כמות, הוא נשאר רעב.

למה? כי זה היה שנים של רעב. היה חוסר ודאות. היה חוסר בטחון כלכלי. המחשבה הזו שלא יהיה לו מה לאכול בהמשך, גרמה לרעב תמידי.

אם הוא היה יודע שכל יום ויום יהיה לו מעט אוכל כדי חיותו, זה היה מספיק לו. כשהוא לא יודע - אפילו אוכל של עשר איש לא מספיק לו!

◆◆◆

יש סיפור מעניין שסיפר הרב הקדוש **רבי שמחה בונם מפרשיסחא** זיע"א. בשם הרב הקדוש **רבי מנחם מענדל מרימנוב** זיע"א:

בביתו של הרבי מרימנוב היו מכניסים אורחים בלב ונפש חפצה, ונותנים להם לאכול ארוחות משביות.

הייתה תקופה שהמחירים של דברי המאכל עלו מאוד, הקמח התייקר מאוד, ולכן בבית של הרבי הכינו לחמניות קצת יותר קטנות ממה שהיו רגילים להכין תמיד.

הרבי מרימנוב היה רגיל תמיד להכנס ולבדוק את צרכי האורחים, לראות אם חסר להם משהו, לקרב אותם במילה טובה ובדברי עידוד. והנה רואה הרבי שהלחמניות שהאורחים מקבלים הם קצת יותר קטנים ממה שהיו רגילים להכין תמיד.

הבין הרבי מיד את הסיבה: המחיר של הקמח התייקר מאוד, ולכן הם מבקשים לחסוך.

נענה הרבי ואמר לעוסקים במלאכה:

בימים כאלה זה לא מספיק שתחזירו את הלחמניות לגודל הרגיל שהייתם תמיד נותנים, בימים כאלה עליכם לאפות לאורחים לחמניות גדולות יותר מתמיד.

מדוע? כי בזמן כזה אנשים יותר רעבים מתמיד! נכון שתמיד הם היו שבעים מלחמניה בגודל רגיל, אבל בימים של רעב, בימים של מחירים יקרים, אנשים יותר רעבים. האוכל הרגיל לא מספיק להם. אין להם 'פת בסלו'! לכן הם צריכים לאכול יותר ולכן תכינו להם לחמניות גדולות!

◆◆◆

הרעיון הזה הוא לא רק באוכל, זה רעיון שניתן להשתמש בו בכל תחומי החיים.

קחו דוגמא מתחום החינוך:

ילד שיועד שאם הוא ירצה - יתנו לו לשחק - הוא פחות צריך לשחק.

בחור שיועד שאם הוא יבקש לנוח - יתנו לו ברוצן - הוא פחות יהיה צריך לנוח.

אדם גם פחות יבזבז כסף - כשהוא יודע שיש כסף. כשמלחצים ואומרים שאין כסף - אז צריך הרבה יותר.

כל דבר כשאין אותו - צריך אותו הרבה יותר מאשר אם יש ממנו.

זו חכמת החיים העולה מדברי האור החיים הקדוש: לארגן "פת בסלו". בכזה מקרה פחות להוטים אחרי זה.

והיסוד שמגלה לנו האור החיים הקדוש, הוא נכון גם ברעב רוחני. כאשר יש מחסור בספרים, אדם לומד יותר, משום שאדם שואף להשלים את החסרון שלו, ויש לאדם רצון להשלים את האתגרים הקשים העומדים לפתחו.

וזה הביאור במה שאנו אומרים 'בורא נפשות רבות וחסרונן', מודים אנו גם על החסרון, כיון שעל ידי הרגשת החסרון האדם מחזק את השאיפה שלו ואת הרצון שלו להשלימו. ועל כן דווקא כאשר יש שובע רוחני זה מסוכן, כי אז אין את הרגשת הרעב המביאה להתעלות יותר ולהתאמץ יותר.

זהו הביאור במאמר חז"ל (ב"ב כא.) 'קנאת סופרים תרבה חכמה', ולכן גם צריך לדאוג שיהיו לאדם שאיפות גבוהות הגורמות להרגשת הרעבון הרוחני.

ואולי זה הטעם שבמקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד (ברכות לד.). כי הרגשת החסרון של בעלי תשובה, ממריצה ומחשלת ומחזקת ומעוררת להגיע למדרגתם של צדיקים, הרעבון הזה ברכה גדולה יש בו.

רחמנות אף על הפחותים

וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל אָחִיו אֲבָל אֲשֵׁמִים אֲנַחְנוּ עַל אָחִינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהַתְחַנְּנוֹ אֵלֵינוּ וְלֹא שָׁמְעֵנוּ עַל כֵּן בָּאָה אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת (מב כא.)

שבטי י-ה, כידוע, טענו אודות יוסף טענות שיש בהן ממש. הם סברו כי אכן מגיע לו להיענש, ובגדלותם העצומה והבלתי-נתפסת בהשגה אנושית באו לכדי החלטה להענישו.

אומר רבינו האור החיים הקדוש זיע"א, השבטים אמרו לעצמם: כמה חבל שלא רחמנו על האח שלנו, גם אם חשבנו שהוא חוטא ומגיע לו עונש, אבל אם הוא מבקש רחמים היה עלינו לרחם עליו, וכלשונו של רבינו: **"שעל כל פנים היה להם לרחם עליו בראות אחיהם מתחנן על סכנת נפשו, ונתאכזרו עליו, ודבר זה מגונה לצדיקים לעשותו"**.

לכן סברו השבטים שהם אשמים: למה הם לא

רחמו לפנים משורת הדין.

וזה מה שעלינו לזכור תמיד: לרחם. גם על מי שלא צודק לדעתנו, גם על מי שלא מתנהג כראוי - עדיין צריך לרחם עליו, וכל המרחם על הבריות מרחמים עליו מהשמים.

אכן כן, דרך הצדיקים לרחם על הכל, למרות הכל. אודות כך מסופר על **הרבנית הצדקנית מרת מרים חיה** ע"ה, אשת הרב הקדוש ר' **יואל משאץ** זיע"א - בתו של הרב הקדוש ר' **מאיר מפרמישלאן** זיע"א, אשר נודעה כפועלת ישועות, שדבר מדבריה לא נפל ארצה וככל היוצא מפייה כן נעשה.

הזמן פעם למעונה הרב הקדוש בעל **'אהבת ישראל'** **מוזיניץ** זיע"א, ואף הוא הגיש לה בחדרת קודש קוויטל ופדיון-נפש. לאחר מכן פנה אליה ותהה - מנין לה כוחה זה, והיא הגיבה על אתר: 'אה, זה בזכות לייבילה גנב'...

הרבנית, בראותה את עיניו המשתוממות של הרבי, לא המתנינה שיעלה את התהייה המתבקשת, אלא תיכף פתחה וסיפרה במה דברים אמורים.

'היה זה בערב יום הכיפורים, כאשר המוני בית ישראל צבאו על דלתו של אבי הקדוש ועברו אצלו בסך ככני מרון, זוכים למבט רחום ולחיצת יד, וכמובן לברכת 'גמר חתימה טובה' מפיו הקדוש.

'והנה הופיע לייבילה גנב, אשר כפי ששמו מרמז - לא היה בן עלייה של ממש, אלא עסק במלאכה העתיקה אך השפלה כגנב. הלה הושיט את ידו לאבי הקדוש, ציפה ללחיצת-יד חוזרת, אולם אבי רק נתן בו מבט קפוא וסירב להושיט לו יד. 'הלה התחנן, הפציר בדמעות והבטיח כי ייטיב את דרכיו, ורק אז נעתר לו אבי ולחץ את ידו, תוך שהוא מרעיף עליו ברכות לרוב.

'כשנכחת לראות כיצד אף אדם שפל שכוה זוכה להתברך במיטב הברכות' המשיכה הרבנית וסיפרה, 'הבנתי כי עת רצון היא זו. ניגשתי אפוא לאבי הקדוש וביקשתי את שכספה נפשי מעודי - לזכות ללח הברכות ולהיות מסוגלת לפעול ישועות לעמך ישראל'.

[בין המתלוצצים לאותו ביקור, היה הרה"צ רבי אברהם שפירא זצ"ל, לימים הרבי מטלוסט, אחיו של הגאון רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל, אשר התגורר בשאץ, והוא אשר סיפר את הדברים ('אספקלריה המאירה' ח"ב עמוד תקצד)].

הרי לנו דוגמא, מעשה רב, כיצד היו הצדיקים מרחמים על כל נברא, ויהי זה השפל באדם.

עם כל זאת, אמרו רבותינו ז"ל (ברכות לג.): "כל מי שאין בו דעה - אסור לרחם עליו".

הוסיף על כך הרב הקדוש ר' **מנחם מענדל השרף מקאצק** זיע"א אימרה קולעת וחריפה שיש בה כדי להעניק משמעות נוספת לדברים, כאובה ונוקבת בו זמנית: **'אוי, כמה רחמנות היא על אדם שכזה - שאפילו לרחם עליו אסור!'**...

זהו, למעשה, שפל המדרגה.

לעתים קרובות אנו נתקלים באדם מסוים הזקוק לעזרה, אולם למגינת לבנו אין בידינו להושיט לו את העזרה לה הוא זקוק. אולם לכל הפחות, ולו בשביל תחושתו הטובה וכדי לדבוק במידות בהן נתייחד עם ישראל, בידינו לרחם עליו. אולם לולא זאת, אם ישנו אדם שאף לרחם עליו אסור, הרי שהוא מצוי בתחתית התהום, במקום שאין למטה הימנו. זוהי אומללות שאין כדוגמתה.

(מאוצרותיו ושיתותיו של הגאון רבי מנחם מענדל פומרנץ שליט"א)

מתיבתא אור החיים

נכתב מהם טענת בר מצרא.
ובנימוקי חיים (הגר, ב"מ קטז, ד"ה בנימוקי יוסף) הקשה על דברי רבינו, שהרי מבואר בגמרא (שם קח:) שאין טענת בר מצרא כנגד אדם שקונה את הקרקע לקבורה, ומפרש שם רש"י (ד"ה בלא אכרזתא) שהוא משום שאם ישתנה ויברר אם יש בר מצרא יש בזה בזיון למת, ואם כן מדוע חשש אברהם לדין בר מצרא אף שקנה את הקרקע לקבורה, ובברכת שמעון הוסיף להקשות, שאף שדין זה נאמר כלפי המוכר, שאינו יכול בן המיצר להוציאו מיד הלוקח שמכרו לצורך קבורת המת, מכל מקום נראה שהוא הדין גם כלפי הלוקח, שאם קונה לשם קבורה אינו צריך להקנותו לבר מצרא, שהרי עיקר דין בר מצרא הוא על הלוקח. והמפרשים כתבו ליישב דברי רבינו בכמה אופנים:
א. בבנימוקי חיים כתב, שרבינו כתב כן רק על דרך דרוש וקבל שכן.

ב. בברכת שמעון ומקצת חיים (וי"ס) תירצו, שאברהם חשש לטענת בר מצרא לגבי שאר שדה המערה, שאותה קנה לקבורת שאר משפחתו בעתיד, ולא שייך בזה הטעם שאם ישהה יהיה בזיון למת. ואמנם תירוץ זה תלוי במחלוקת האחרונים אם יש ללוקח דין בר מצרא בחלק הנותר של השדה שלא קנה, ויש לומר שדעת רבינו כדעת הנתיבות המשפט (סי' קעה ביאורים סק"ג) שאין ללוקח דין בר מצרא בזה, וממילא אף לאחר שקנה אברהם את המערה וקבר שם את שרה, הוא לא היה בר מצרא, וחשש שיטענו השכנים שהם בר מצרא, ולכן עשה קנין באופן שלא יוכלו לטעון כן.

עומד לזכות עפרון יש מקום לומר אליו אחרי כן שלא יחפוץ בדריסת הרגל שיעברו עליו לקבור מתים והוא לא מכרו אלא לקבור שרה ואין דריסת רגל בשדה עוד, לזה אמר לאחוזת קבר:

דין בר מצרא בקונה מן הגוי

ומה שכתב רבינו 'מדין המצר'. הנה בפרשת ויחי (להלן מט לב) הוסיף רבינו בענין זה, שאף שמבואר בגמרא (ב"מ קח:) שהקונה מן הנכרי אין בו דין בר מצרא, כיון שיכול הקונה לומר לבר מצרא 'ארי אברחי לך ממצרא', מכל מקום חשש אברהם לדין בר מצרא, לפי שדברי הגמרא אמורים באופן שהמערער הוא ישראל, שיכול לומר לו 'ארי אברחי לך ממצרך', אבל אם הם גוים לא שייך טענה זו, כיון שלא איכפת להם מזה. ולכן אמר שם יעקב 'מקנה השדה והמערה אשר בו מאת בני חת', שבקנין זה

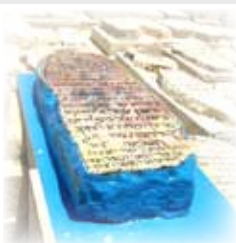

כתב רבינו (בראשית כג ט): 'ויתן לי וגו'. דקדק לומר לשון מתנה הגם שנטל ממנו דמים כאומרו בכסף מלא, גם דקדק לומר בתוכם. הנה נתחכם אברהם לקנות המערה בסדר שאין אחריו ערעור ולהיות שרז"ל אמרו (זוהר ח"א קכח.) שעפרון מימיו לא ראה במערה זולת החשך והבהלה ואם כן יכול הוא לבא בטענה כשישע שהמערה יקרת הערך ואפילו לעולם חוזר הוא ואין זכות המערה מתקיים ביד אברהם לעולם. והגם שאין אונאה לקרקעות, חש אברהם לסברת הירושלמי שכתבו התוספות (קידושין מב:) שיש להם אונאה בחצי דמיהם ודוקא אונאת שתות אין להם:

עוד יש לחוש שמא יערערו אחר המכר מדין המצר או שיצא אחר כך שטר שעבוד על הקרקע והוא ויטרפוהו מיד אברהם לזה נתחכם לתקן כל זה ואמר לשון מתנה ומכר, הכוונה בזה שיעשה אופן שיש בו שניהם והוא החליפין שיש בו מכר ויש בו מתנה שיכול להחליף מחט בגמל ואין בהם אונאה בשום אופן. ודין חליפין ישנו בקרקע ובמטלטלין אבל לא במטבעות, לזה אמרו ז"ל בבכורות וז"ל (ג) אמר רבי חנינא כל שקל שכתוב בתורה סלעים וכו' חוץ משקלים האמורים בעפרון שהם קנטרין עובר לסוחר פרקמטיא נפקת וכו' עכ"ל. ומעתה לא נשאר מקום לעפרון לבא בטענה. ולחששת מצר גם לחששת שעבוד עשה כל בני העיר סרסורים בדבר וממילא בטלו טענה בר מצרא, גם נתגלה כי לא היה עליה שעבוד שהיה הדבר באזני כל באי שער עירו. ואומרו לאחוזת קבר, להיות שלא בקש ממנו אלא המערה אבל השדה עודנו

גם אתם זכיתם לישועה בזכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו
למייל המערכת m028039999@gmail.com
או לפקס 02-5385689
או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

אור הישועות מכתבי הלומדים

כח לימוד תורת האור החיים הקדוש

שלום וברכה,
זכיתי ליהנות מאוד מספרי אור החיים המבואר שבהוצאתכם ב'עוז והדר'. וברוך ה' כבר שבע שנים אני מוסר שיעורים במשנתו של אור החיים הקדוש, זיעזיקי, ותורתו מלווה אותי ומעשירה את חיי ואת חיי שומעי לקחי.
לפני כמה שנים נולד לי בן למזל טוב, אך שמחתנו הגדולה התערבה בדאגה עמוקה. עד גיל שנה ועשרה חודשים הוא לא התחיל ללכת. ניסינו הכל - טיפולי פיזיותרפיה, התייעצויות עם מומחים, ואף שיטות שונות שיכולות לעודד תנועה, אך דבר לא הועיל. בני פחד מאד ולא הסכים לנסות ללכת.
לאחר אין ספור נסיונות ותפילות החלטתי לנסוע להר הזיתים, לצינון של מרן אור החיים הקדוש. זה היה בליל שלישי. עמדת מול קברו והתפללתי מעומק הלב. פנתי אל הצדיק בתחינה ובבקשה, וצינתי את מה שאמרו הצדיקים שהאור החיים הקדוש הניח את כוח ההולדה שלו בתוך חיבורו הקדוש, ולכן כל הלומד בתורתו נחשב כבנו ממש.
אמרתי שם: 'רבינו הקדוש, בני הרי הוא כבנך ואינו הולך. אנא ממך, עשה למענו בשמים מה שאתה יכול. אני מקבל על עצמי להוסיף ולהאדיר את השיעורים בתורתך ללא הפסקה, ביתר שאת וללא הפסקה'.
יצאתי מצינו הקדוש בהרגשה שתפילתי התקבלה. למחרת בבוקר, בזמן שהכנתי את ידיי, קראתי לבני בשמו. ולפתע, למרבה הפלא, הוא קם וצעד לעברי בבטחון וביציבות, כאילו היה רגיל בכך מאז ומעולם!
תחושת ההתרגשות היתה עצומה. מה שלא הצליחו הרופאים והמטפלים לעשות במשך חודשים ארוכים, הצדיק עשה בלילה אחד. בני לא רק התחיל ללכת, אלא עד היום הוא רץ ומשתובב, בלעה"ר, בשמחה ובחינוניות.
אין לי ספק שזכות לימוד תורתו של האור החיים הקדוש עמדה לנו, ותורתו פתחה לנו שערי ישועה והשפיעה ישועות גדולות. אני מרגיש חובה לשתף את הסיפור הזה כדי לחזק את העוסקים בתורתו של האור החיים הקדוש, ותודה רבה לכם על כל פעלכם, כן תזכו להמשיך ולהפיץ ולהרבות לומדים לתורתו.

בתודה ובהערכה,
דניאל י.ט.

מחוברים לחיים
לשמיעת שיעורים ודרשות
חייגו: 03-617-1077

